

מראי מקומות- בבא קמא פ"ה

(א) חבורה ל"ל לרבי, לדמי יתרים- פרש"י, דמשלם אף נזק במקום צער. והק' תוס', ל"ל למימר דצער יפטר הנזק, ולמה יהי צריך קרא לאפוקי מסברא זו. והוא פי' דהיכא דהצער עושה בו רושם משלם טפי, דמתגנה יותר, אע"פ שאין בו צער יותר. ותמה התוס' יו"ט (משנה א', ד"ה צער כואו) דהא זה נכלל בבושת, ואינו מתשלומי צער, וצ"ע. וע' בדרכי דוד שפי' דכוונת תוס' הוא דבעיני עצמו הוא נתגנה, ואי"ז דומה לבושת שהוא בעיני אחרים, אלא זהו בעיני עצמו, וצער הוא.

(ה) ורפא ירפא, מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות- כ' הרמב"ן על התורה (ויקרא כ"ו,

י"א) דזה נאמר על הרופא, דאם חולה שנוהג ברפואות בא לו, יש לו לרפאותו, ולא יחוש שמא ימות בידו, אחרי שהוא בקי במלאכה ההיא, או שיאמר שהשם לבדו הוא הרופא. אולם סיים דזה נאמר רק להרופא, אבל להחולה עצמו, באמת ראוי להיות דרוך שלא ברופאים, "אילו לא הי' דרכם ברפואות יחלה האדם כפי אשר יהי' עליו עונש חטאו ויתרפא ברצון ד', אבל הם נהגו ברפואות והשם הניחם למקרי הטבעים". אולם ע' בשו"ת הרשב"א (א', תי"ג, ד"ה ואולם) דכ' דעסק ברפואות אינו הפך מה שהזהירה בהשגחה. והוסיף דאסור להכנס בעיני הסכנות ולסמוך על נס, וע"ש עוד מה שהאריך בזה.

(ו) מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות- הק'

התוס' הרא"ש (ברכות ס.) בשם ר' יעקב מאורלייני"ש, פשיטא, למה לא ירפאו הרופאים, הא כתיב והשבותו לו, ודרשי' זו הי' השבת גופו, וכתיב לא תעמד על דם רעך, ותי' שניתן רשות לרפאות בשכר, דסד"א שחייב לעשות בחנם כיון דמצוה הוא דוהשבותו וכו', קמ"ל דמותר ליקח שכר. והתורא"ש עצמו תי' דה"א דקראי אלו מיירי דוקא בחלאים הבאים מחמת אדם, אבל חלאים הבאין מעצמן אי לאו קרא ה"א שנראה כמבטל מצות המלך ואין לרפאותם, קמ"ל (וכמש"כ תוס' ליישב הא דאין למדים דרשות יש לרופא לרפאות מהא גופא דכתיב ורפא). נויש להעיר קצת על קו' הר"י מאורלייני"ש, למה צריך להק' מקראי, דהא משמע דלא ס"ל דעושה כנגד רצון ד', דאת"ל דהי'

(ב) דכסיפא ל"י מילתא למשקל מבשרו למשדי"י לכלבים- כ' השבות יעקב (ב', ק"א) דמכאן ראי' דמי שנחתך א' מאבריו, אף דמטמא טומאת מת, מ"מ אינו מחוייב לקוברו (אלא עכ"פ צריך ליתנו בחדר מיוחד שלא יכנסו בו כהנים). אולם ע' באגרות משה (יו"ד א', רל"א) שהביא מהגודע ביהודה (תניינא ר"ט) שכ' דאבר מן החי בעי קבורה, אבל לא מצד מצות קבורה, אלא רק כדי שלא יכשלו כהנים בטומאת אבר מן החי. ולפ"ז, יצא דבשר מן החי, דאין בו דין טומאה, לא יהי' בו דין קבורה. אולם חולק עליו האגרות משה בזה, וס"ל דמעיקר הדין צריך לקבור אבר מן החי, ומשום דצריך קבורה, ולא רק משום לתא דטומאה, ולכן גם בשר מן החי צריך קבורה מדינא.

(ג) אומדין כמה אדם רוצה ליטול לקטוע לו ידו

המוכתב למלכות בין סייף לסם- כ' הרא"ש (פרק ו', ט') בשם הר"י דמה דחייב בצער דסייף, אי"ז אלא בשביל הצער דבשעת מעשה, אבל מה שיש לו צער ג"כ אח"כ בשביל שנחתך בסייף ולא בסם, זה אינו מחוייב לשלם. אולם הביא מר' שמשון דחולק ע"ז, וס"ל דאף משלם צער דאח"כ. וכ' הפלפולא חריפתא (ד') בשם הרא"ש בתשו' (כלל ק"א, הבאנו דבריו לעיל בדף פ"ג) דשי' הר"י מסתבר, משום דהצער דאח"כ אינו אלא גרמא בעלמא, ואינו דומה לריפוי ושבת דאינם חלים עד לאחר המעשה.

(ח) **פצע תחת פצע, ליתן צער במקום נזק- כ' תוס' לעיל (כו: ד"ה האי)** "ורפוי ושבת ובושת, כולהו מצער ילפי' דחייב במקום נזק, כדמשמע בהחובל דאמר תנא וכולן חייבין בתשלומין במקום נזק, מנה"מ... אמר קרא פצע תחת פצע כו', משמע דכולהו ילפי' מצער".

(ט) **שבת דהדקי' באינדרונא ובטלי'- כ' הרא"ש** (סי' ג'), "ומסתברא דמיירי שהכניסו לחדר וסגרו בתוכו, אבל אם הי' כבר בחדר וסגר עליו הפתח, גרמא בנזקין הוי... דפטור מדיני אדם". וע' בחי' ר' שמואל (י"ח, ז') שהק' על סברת הרא"ש, הרי לכאו' החיוב שבת הוא מה שנטל ממנו היכולת לעשות מלאכה, ומה לי אם דחפו לחדר או אם הי' כבר בחדר וסגרו אחריו. והרא"ש הביא ראיה מהא דפורץ גדר בפני בהמת חבירו ונאבדה דפטור מדיני אדם, וא"כ ה"ה כאן. וכ' האבן האזל (חובל ב', ג') דמשמע מהרמב"ם דחולק על הרא"ש כאן, וי"ל דאזיל לשיטתו, דס"ל דפורץ גדר בפני בהמת חבירו ונאבדה חייב. אולם כ' דבאמת י"ל דהרמב"ם ס"ל כהרא"ש כאן, אלא דס"ל דההיזק דסגר דלת בפניו הוא בגדר גרמי, ובזה יש לחלק בין נזק לשבת, די"ל דרק בנזק חייב משום גרמי, אבל בשבת יהי' פטור. אבל היכא דעשה מעשה בגופו, זהו מעשה מזיק ממש ולכן חייב בשבת.

(י) **חירשו נותן לו דמי כולו- ע' בנודע ביהודה** (אה"ע קמא, נ"ג) שהביא ראיה מכאן דחרשות (דהיינו אף אם יכול לדבר) הוי מום גם בנשים, שהרי בגמ' כאן אי' דנותן לו דמי כולו, ופרש"י משום דאינו שוה כלום, וא"כ ודאי מום הוא. ובלקוטי הערות על הנו"ב מביאים מה שהעיר עליו השדי חמד (כלל ק"ז, ד"ה אלא) מה דאי' בשטמ"ק כאן, דכמה ראשונים פירשו דמיירי דחירשו לאחר שקיטע ידו, וכו', וא"כ שפיר אמרי' שאינו שוה כלום, אבל אי"ז ראיה אם רק חירשו (אולם עכ"פ מתוס' ודעימי', דס"ל דמיירי דרק חירשו, לכאו' יהי' ראיה). וע"ע בהלכות קטנות (ח"ב, סי' נ"ב) שכ' דמיירי שחרשו לגמרי, דהיינו שאינו יכול לשמוע או לדבר, וכמו חרש דכל התורה, וא"כ ודאי אי"ז ראיה

כנגד רצון ד', כיון דהקב"ה החלהו, א"כ לכאו' אין קו' מוהשכותו ומלא תעמוד, וא"כ למה לא נאמר מסברא דמותר לרופא לרפאות. ובעיקר דין של הר"י מאורלייני"ש, דיכול ליטול שכר לרפאות, ע' בריטב"א בנדריים (לח:): דכ' דצריך לרפאותו בחנם, אלא דיכול ליטול שכר בטלה.

(ז) **ואי א"ל אסייך אנא, וכו'- ע' בדברות משה** (נ"ז, ב') שחקר בגדר חיוב ריפוי, האם הוא חיוב ממון, דהמזיק מפסיד הניזק ממון דצריך לרפאות עצמו, או דלמא החיוב הוא לרפאותו, אך כיון דא"א לרפאותו בלי הוצאת ממון, ממילא חייב ליתנו ממון לרפאותו. וכ' דלכאו' מסוגיין יהי' משמע דעיקר החיוב הוא לרפאותו, שהרי למה צריך כל טענות אלו, דדמית עלי כאריא ארבא, וכו', לימא בפשיטות דצריך לשלם לו מה שהוא הפסידו, וכמו שאם הי' חולה מעצמו זה יהי' הפסדו, א"כ זהו הפסד ממון שלו, וודאי צריך לשלם לו. אלא משמע דעיקר דינו הוא לרפאותו, וכיון דיכול לרפאותו באופן זול יותר, א"כ בלא טענות הנחבל יהי' יכול החובל לטעון דיכול לרפאותו ולא הי' לו להוציא כ"כ ממון. אך כ' דיש לדחות דהא גופא, דכיון דמבואר דהתורה חש לחששות אלו, אף דאינן טענות חזקות כ"כ, א"כ מבואר דבאמת הוא חיוב ממון, דהיינו דהתורה חש לכל הני חששות ועשאוהו חיוב ממון, דחייב בכל אופן. ועוד הביא ראיה לזה מהא דאם הבריא נותנין כל מה שאמדוהו, ופרש"י שהוא משום דמן שמיא הוא דרחימו עלי'. ואם הוי חיוב לרפאותו, א"כ מה לי דמשמיא הוא, הא סכ"ס עכשיו אין מה לרפאות (וע"ש מש"כ דאי"ז ראיה גמורה). וע"ע בחזון איש (ב"ק ו', ג', ד"ה ובנה"מ), דדן שם בכל הזיקות, אם העיקר הוא תיקון ההיזק או חיוב ממון בעלמא. והוכיח מסוגיין דחיוב ממון הוא, דהיכא דאמר לי' הנחבל קוץ לי מקץ, מה שאינו יכול לעשות כן הוא רק משום דפשעת בנפשך וכו', ואם אי' דהעיקר הוא לתקן ההיזק, א"כ למה צריך טעם לדבר, אע"כ חיוב ממון הוא (וכ' דכן הוא לכל חיובי היזק [ולכאו' משמע דזה הי' פשוט להדברות משה דכל שאר הזיקות חייבי ממון הם, רק דדן בחיוב ריפוי במיוחד, דחיוב הוא רק באדם, דאינו חייב לרפאות שורו, אף דיש לו הפסד ממון מזה, וא"כ אפשר דגדר ריפוי שאני משאר הזיקות]).

למה שהפסיד רק חוש השמיעה, ודלא
כהבנת הנור"ב בסוגיין.

(א) **קטע את ידו... ולבסוף חירשו מהו, וכו' - הק' תוס',** למה נאמר דלא ישלם ריפוי צער ובושת של כאו"א, הרי סכ"ס יש לו הצער, וכו', ומה הסברא לפוטרו. ולכן פי' תוס' דבאמת שאלת הגמ' הוא אם אומדין כאילו הכל נעשה בפעם א', דהיכא דהוי בפעם א' אינו עולה כ"כ כמו אם עושין האומד בג' פעמים [צ"ע למה יהי האומד כן, ואולי כיון דמצינו דאומדין להקל על המזיק, וצ"ע]. וע' בתוס' רי"ד שכ' דנפק"מ הוא דאם אומדין אותו באומד א' עכשיו, אז יהי הצער ובושת פחות, דכיון דעכשיו חרש הוא, וחרש אין לו בושת וצער כ"כ, דלאחר זמן אינו מרגיש הצער, ורק באותה שעה, וזהו שאלת הגמ' איך נעשין האומד [ולכאור' מבואר מדבריו דס"ל דבדרך כלל צריך לשלם על הצער ובושת שלאחר זמן, וע' למעלה שהבאנו מח' הראשונים בזה]. וע"ע **בראב"ד, דכ' דהי' פשוט להגמ' דאין צריך לשלם ריפוי (דלא כתוס'), ומשום דאין ריפוי למתים** [ויש לע' אם זה תלוי בחקירת הדברות משה הנ"ל בענין גדר חיוב ריפוי]. אלא כל השאלה הוא לגבי צער ובושת, האם צריך לשלם לו כיון דהרבה לצערו ולבושתו, או דלמא כיון דלא אמדוהו עד שמת אמרי' דאין שמיך לצער ובושת למת.

(ב) **נפק"מ דבעי למיתב לי' צער ובושת דכל חדא וחדא - פרש"י,** אבל ריפוי לא, שהרי לא נתרפא בינתיים. וכ' במרומי שדה דכוונת רש"י לומר דבריפוי אי"צ ליתן דמים אלא רפואה (ע' לעיל), וא"כ מאי נפק"מ להניזק איך ישלם להרופא, אם בהבלעה, ויפחות מאשר ישלם בכל אבר א'.